

Kinas europabilleder i nyere tid

– fra det strategiske spil til global konkurrence

Clemens Stubbe Østergaard, lektor,
Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet

1. Indledning

Europa kendte Kina tidligere især i form af fransk, engelsk, tysk og portugisisk deltagelse i det, der blev betegnet ydmygelsens århundrede, den semi-koloniale periode efter 1850. Livet i traktat-havnebyerne medførte en associering af udenlandske forbindelser med alskens moralsk fordærv og økonomisk opløsning. Det styrkede en xenofobisk populisme, som blandt andet sås i Kulturrevolutionen, og som stadig lejlighedsvis huserer, f.eks. i 1980'ernes kampagner mod »åndelig forurening«. Hovedtendensen i partiets ledelse og befolkningen er dog en kosmopolitisk holdning til Kinas udvikling.

Kina er i dag en svag magt, der vil genvinde sin status, de fundamentale udenrigspolitiske mål er sikring af strategisk uafhængighed og økonomisk selvstændighed. Udgangspunktet i 1950 var dårligt, »det værste af to verdener: politisk dominans fra dets langt stærkere og udviklede allierede, isolation og omringelse iværksat af verdens førende militære magt« (Pollack, 1984: 150). Europa måtte i den stærkt bipolar situation betragtes instrumentelt ud fra, hvordan det kunne gavne Kina strategisk og økonomisk. Umiddelbart var der ikke meget at få øje på, det var billedet af en svag, afhængig, opdelt og usikker region, der

tegnede sig. Europa på sin side forstod ikke at adskille Kina fra Sovjet. EF's dannelse faldt under Det store spring Fremad og fik derfor blot en politiseret reaktion: det var et udtryk for Vestens disintegration (sic), et internationalt kartel organiseret af monopolistiske grupper i de seks lande for at mindske indbyrdes modsætninger.

I det følgende vil jeg hævde, at Kinas skiftende Europa-billeder er afhængige af hensynet til de to fundamentale mål: 1) fastholdelsen af national sikkerhed i en situation, hvor Kina er omgivet, og undertiden truet, af langt stærkere magter; 2) fastholdelsen af økonomisk selvstændighed i en situation, hvor økonomisk samkvem eller ligefrem interdependens med omverdenen er uomgængeligt nødvendigt. Begge hensyn, til krigstruslen og til faren for økonomisk penetration eller afhængighed, foreligger sideløbende, men det første hensyn var vigtigst op til 1980, det andet derefter. Det bliver de briller, Europabilledet ses med, alt imens Kina bevæger sig fra krigsforebyggelse til økonomisk opbygning som førsteprioritet for udenrigspolitikken.

Det kan diskuteres, i hvor høj grad opfattelsen af Europa blot er afledt af vurderingen af Sovjet og USA, dvs. ikke direkte relateret til

udviklinger, opfattelser og strategier i Europa. Selv de mest normative og abstrakte analyser synes dog at hvile på et konkret empirisk grundlag. Indtil 1976 var dette skabt af det diplomatiske apparat under Zhou Enlai, fra 1979 i tiltagende grad af et udenrigspolitisk »establishment« af eksperter og tænketanke. Men selvsagt har supermagternes styrkeforhold og intentioner været centrale for Kinas verdensbillede, og Europas rolle oftest indpasset heri.

2. Sikkerhedspolitiske hensyn efter afkoblingen fra Sovjet

Efter bruddet med Sovjet i 1960 var hensynet til strategisk uafhængighed det mest preserende, og Europa skulle primært bruges til at undgå konflikt. Dels ved at mindske Kinas isolation og demonstrere, at det globale system ikke var mere bipolært, end at der var et omfattende 'mellemområde'. Dels via brugen af Europa til at dæmpe farlige udsving i supermagternes indbyrdes styrkeforhold og intentioner. Sekundært sås Europa som løsningen på den nødvendige reorientering af udenrigshandlen fra socialistiske til kapitalistiske økonomier.

Det var de Gaulles kamp for fransk uafhængighed af USA og hans beslutning om en egen atomslagstyrke, der først fængede i Kina. Der tegnede sig billedet af Europa som en »Tredje Styrke«, der kunne mægle imellem, og eventuelt føre til demontering af, de to store blokke. Allerede fra 1962-63 vurderede kinesisk presse EF mere positivt som en vigtig modstander af amerikanske interesser i Europa og som en europæisk mulighed for at nå økonomisk på højde med USA. Iværksættelsen af kinesisk politik – i øvrigt under Deng Xiaoping – omfattede alt fra diplomatiske forbindelser med Frankrig til rundsending af indkøbsdelegationer og Kina-rejser for Montgomery, Mitterand og mange andre. Men Frankrig var ikke så stærkt og Europa

endnu ikke så uafhængigt af Washington, som Kina forestillede sig.¹

Under alle omstændigheder blev begivenhederne indhentet af Kulturrevolutionen. Dens sikkerhedspolitiske manifest var »Længe leve folkekrigen«, ifølge hvilket Europa som de øvrige kapitalistiske industrilande kunne se frem til at blive befriet af u-landenes masser. Dens økonomiske politik var autarki, der effektivt eliminerede udenlandsk indflydelse på økonomi og kultur. Interessant ved Europa var derfor mest de mikroskopiske, men rettænkende, ML-partier og de anarkistiske, men destabiliserende, studenteroprør. Diplomatiets var ude af funktion, men det var premierminister Zhou Enlai ikke, og allerede i november 1968 lancerede han de næste tolv års vigtigste udenrigspolitiske redskab: den bredest mulige forenede front på verdensplan ... mod supermagtshegemoni.²

Den nye taktik var skabt af et kraftigt Europa-billede, Sovjets invasion i Tjekkoslavakiet et halvt år før, og den blev befæstet af Brezhnev-doktrinen og grænsekampene med Sovjet ved Ussuri-floden året efter. Taktisk havde Kommunistpartiet tres års indenrigspolitisk erfaring med den forenede front, i kamp mod krigsherrer, Guomindang og Japan. Den nuværende hovedfjende fremstod som Sovjetunionen, men endnu var USA også hegemonist, og det gjaldt ifølge Mao om at vinde lande som England, Frankrig og Vesttyskland over på sin side.³ Vel var systemerne forskellige, men man havde den fælles opgave at sikre uafhængighed og suverænitet. Det resulterende Europa-billede var begejstring for EF og enhver udsigt til politisk union. Det første unionsforslag, Werner-planen i 1971, blev hilst som et signal om at Europa satte sig igennem uden for supermagtstrukturen og 72-udvidelsen sås som et grundlag for en forsvarsunion. De mange bilaterale samtaler og diplomatiske anerkendelser 1970-75 blev ledsaget af en tre-doblet samhandel. Om det

så var EMS'en, var den »af positiv betydning mod den sovjetiske trussel«.

Hovedsigtet var strategisk, og Europa blev set som et led i belastningen af Sovjets militære kapacitet.⁴ Opmærksomheden omkring Europa var størst i årene 1973-75, før Kina efter Maos død begyndte at knytte sig stærkt til USA. Fra at være et »omdrejningspunkt« for supermagterne, en partner i den forenede front, og en afgørende del af »Den anden Verden« (Mao, 1977: 54) begyndte Europa 1978-80 at blive opfattet mest som et bytte. Det skyldtes dels indtrykket af svækkelse, dels den manglende forsvarsbudgetmæssige respons på Kinas stimuli. Kina frygtede i 1975-80, at Sovjets afspændings- og tillidskabende foranstaltninger i Europa gik ud på at få hænderne frie til angreb østover. Samtidig blev ethvert sovjetisk udenrigspolitisk initiativ fremstillet som flanke-manøvrer rettet mod Europa: »Strategisk set kan forbindelsen mellem Mellem-østen/Afrika og Europa sammenlignes med kroppen og benene. Talløse begivenheder siden midten af 1970'erne viser, at Sovjet har amputeret på Europa, efter en detente-bedøvelse« (Guo, 1980).

Afghanistan-invasionen fik Kina til at indse den begrænsede værdi af Forenet Front taktikken, endog i form af en uformel sikkerhedskoalition med USA, og den deraf følgende nødvendighed af at bygge på egne kræfter i forsvarsmæssig henseende. Det fik også indvirkning på Kinas våbenkøb i Europa: sjældent er der kigget så meget og købt så lidt. Men samhandlen som helhed var fordoblet mellem 1975 og 1980. I kinesiske forsøg på at udbalancere handelsafhængigheden til Japan blev især Tyskland central, allerede fra 1979 var landet den største handelspartner med 42,9% af EFs Kina-handel.

3. Balancegang mellem autonomi og økonomisk interdependens

Fra 1980-81 betragter Kina økonomisk modernisering som sit vigtigste mål. Fuld deltagelse i den internationale økonomiske arbejdsdeling er central, den »åbne dørs« politik omfatter større handel, låntagning, produktionssamarbejde, direkte udenlandske investeringer og meget mere. Det vigtigste udenrigspolitiske hensyn bliver nu at bevare national uafhængighed, herunder eget politisk system, mens man moderniserer ved den øvrige verdens hjælp. Der skal primært findes acceptable strategier til at opnå en national autonomi, som bygger på en økonomisk interdependens, fremfor det hidtidige mere eller mindre autarkiprægede grundlag (Hirschmann, 1945; Bobrow, 1989). Hvordan undgås sårbarhed (og følsomhed) ved interdependens, hvordan undgås det, at udlandet penetrerer økonomien og får først økonomisk så politisk magt? Både kolonitid og Sovjet-erfaringer illustrerede problemerne. Sekundært er det stadig vigtigt at bevare fredelige omgivelser, men nu snarest af hensyn til verdensmarkedet og til faren for, at Kina skal trækkes med ind i en konflikt. Enhver krig mellem større stater vil true Kinas eksistens eller modernisering. Det fører til et multipolært verdensbillede og fortsat ligevægts-søgen. Virkningerne på Europa-billedet følger af de nævnte primære og sekundære hensyn.

Det er ikke længere Sovjet-bekæmpelse, men øget økonomisk og teknisk udveksling, der er det centrale i EF-Kina relationen. Kina vil sørge for ikke at kunne trækkes ind i nogen magts økonomiske og dermed politiske indflydelsessfære. Europa udgør ikke nogen stor trusel i så henseende. Desuden er Vesteuropa som teknologi-leverandør mere åben og mindre politisk risiko-behæftet end både USA og Japan. Faren for eksport- eller importafhængighed er også vokset stærkt igennem 1980'erne, og denne sårbarhed kan reduceres ved spredning på mange forskellige handelspart-

ner, så markedslukninger eller blokader mod Kina bliver politisk vanskeligere at gennemføre. (Det var Europa, der i 1956-58 fik brudt USAs blokade af Kina). Kina synes at sigte på en balance mellem OECD-medlemmer, så man undgår afhængighed af Japan og USA, og efter faldende vækst i EF-handlen 1981-84 korrigerede man i de efterfølgende år. Opdyrkningen af Østeuropahandlen 1986-88 og forsoningen med Syd-Korea er andre sider af samme sag. På det våbenteknologiske område ses også en rolle for Europa. Ganske vist vil Kina selv bygge sin våbenindustri, men forsknings- og udviklingsomkostninger vil man gerne placere i udlandet, blandt andet Tyskland, England og Israel. En af grundene til, at det kan lade sig gøre, er fristelsen til samproduktion med Kinas velvoksne, globalt eksporterende våbenindustri.

Ønsket om konfliktreduktion og det nye multipolære verdensbillede har også påvirket Europabilledet. Kina så dels integrationstendenserne i 1980'erne, dels detente-udviklingen, begge dele med multipolariteten in mente.

EFs fornyede integrationsproces efter 1982 blev fulgt med stor opmærksomhed i ganske præcise analyser (Ding og Lao, 1987; Kapur 1986). Der er større realisme og pragmatisme i Europabilledet end nogensinde før. Forsvarssamarbejdet i Vestunionen og det videnskabelige samarbejde, f.eks. Eureka, blev fremhævet. Men militært og strategisk var Europa af så ringe interesse, at det end ikke blev nævnt i den politiske rapport til Partiets 12. Kongres i 1982. Set fra Peking var der imidlertid en ny rolle for Europa som uafhængig opmand og mægler i forsøget på at begrænse supermagtsvåbenkapløbet, klare kritiske internationale situationer, moderere supermagtsrivaliseren og bygge bro til Østeuropa. Nu var Kina interesseret i den detente, nedrustning og Ostpolitik, som 10 år før var anatema. Alligevel bekymrede det noget, da

INF-processen resulterede i en løsnen af forsvarsbåndene mellem USA og Europa (Song 1988). Faren var en ny uligevægt og dilemmaet, at nedrustning i Vesteuropa var politisk ønskelig, militært uønskeligt. Med Berlin-murens fald året efter var bekymringerne overflødige.

Fra begyndelsen af 80'erne viste der sig en tendens i Kina til at opfatte den internationale situation – også retrospektivt – som præget af multipolaritet.⁵ Efter de to hovedlejres sammenbrud var den bipolære verden gradvis blevet erstattet af den multipolære. Som USA's indflydelse faldt, forsøgte Japan og Europa at omsætte deres voksende styrke til jævnbyrdighed med USA. Kina har spillet en rolle for sig ved hjælp af den strategiske trekant og fået større indflydelse. Nixon introducerede ideen i 1971, og der er tale om en realpolitisk magtbalanceanalyse med det traditionelle formål at hindre en enkelt magt i at etablere hegemoni. Modellen definerer magter på grundlag af omfanget af deres rolle i international politik og økonomi, ikke ud fra deres økonomiske strukturer. Over for Europa har den givet grundlag for støtte til integration, ansatser til uafhængighed af USA samt etableringen af en europæisk identitet i international politik.

Forbindelser til Østeuropas lande kunne også støtte Kinas udenrigspolitiske mål, og billedet af dem ændrede sig derefter. I perioden med bekæmpelse af Sovjet var kontakter til Rumænien og Jugoslavien yndede, og Østeuropa som helhed blev anskuet som en kilde til både styrke og svaghed for Sovjet. Efter 1978 blev lande som Jugoslavien og Ungarn interessante på grund af deres økonomiske eksperimenter med systemer og problemstillinger, der mindede om Kinas. Som provinsguvernør anførte den senere reformleder Zhao Ziyang en af mange undersøgelses-delegationer dertil. Ti år efter normaliserede han som generalsekretær parti- og statsforbindelser med

det meste af Østeuropa med henblik på skabelsen af et marked for kinesiske forbrugsgoder. Det blev ikke realiseret som følge af begivenhederne i både Kina og Østeuropa i 1989.

4. Fra strategisk trekant til økonomisk konkurrence

Kinas optagethed af strategisk uafhængighed og økonomisk selvstændighed blev ikke mindre efter de store omvæltninger 1989-91, men afstanden til Europa blev forøget. Det skyldtes ikke kun bølgegangen omkring Tiananmen, men også en række fundamentale systemiske forandringer i den globale magtstruktur og det internationale økonomiske system.⁶ Dertil kom et nyt og mere sammenfat billede af europæisk integration.

Da et multipolært internationalt system nu omsider blev en realitet, skete det samtidig med et sving mod økonomiske dagsordenspunkter snarere end strategiske. Det svækkede Kinas stilling, og samtidig syntes der at opstå et uformelt sikkerhedsfællesskab blandt de vigtige kapitalistiske magtcentre, Europa, Japan og USA. Med Sovjets forsvinden havde Kina kun ringe mulighed for at påvirke denne næsten uni-polære struktur.⁷ I det internationale økonomiske system syntes økonomisk tripolaritet at være styrket, dvs. et trilateralt frihandels- og samarbejdsregime mellem tre store markeder, til stabilisering af inter-kapitalistisk konkurrence.

En tiltagende globalisering, som indebærer global konkurrence og verdensomspændende produktions- og distributionsnetværk, tvinger samtidig Kina ud i et forsøg på at blive en udenrigsøkonomisk hovedaktør. Grundlaget for dette forsøg er en udvidelse af eksporten til USA og Europa, til finansiering af teknologi-erhvervelser, så Kina kan blive en acceptabel partner for transnationale selskaber. Transnationale erhvervsalliancer er et vigtigt

element i den tripolære økonomiske struktur. Det kan hævdes, at transkontinentale strategiske alliancer mellem multinationale selskaber i USA, Europa og Japan er den mest effektive måde at klare globaliseringen af markeder, ændringerne i produktionsprocessen og omkostninger og risici forbundet med storstilede forsknings- og udviklingsprojekter.

De samlede virkninger er et stadig større pres på Kina for økonomisk og teknologisk udvikling. I 1992 blev man verdens 11. største handelsnation, mens de udnyttede direkte udenlandske investeringer det år oversteg \$11 milliarder. Optaget som stormagterne er af økonomi, trues den nationale autonomi derfor nu især via økonomisk interdependens, så meget mere som omfattende decentralisering har ført til, at områder i Kina drages ind i netværk på tværs af grænser, og mini-regioner opstår i Østasien. Problemet skærpes af Vestens tilbøjelighed efter den kolde krig til at udbrede dels sit politiske system og kapitalismens ideologi og økonomiske model, dels sin egen opfattelse af internationale normer som menneskerettigheder og missilkontrolregimer.

Alt dette indvirker på Europa-billedet, som præges af økonomiske og ideologiske irritationsmomenter. Europas integrationsproces følges dog nøje, og dens fremskridt danner med rette eller urette grundlag for hele vurderingen af Europa: fremgang i 60'erne, forfald i 70'erne, genopsving i 80'erne, men nu? Manglen på en fælles sikkerheds- og udenrigspolitik, indadvendtheden under integrationsens fordybelse og udvidelse og EFs omfattende protektionisme volder vanskeligheder i samarbejdet og er forskningstemaer. En analyse fra Shanghai ser Maastricht-traktaten som udsprunget af tre behov: et udvidet samarbejde til sikring af Det indre Markeds fordele, nødvendigheden af at finde en struktur, der kunne udtrykke Europas politiske og militære eksistens i en overgangssituation, og

kravet om hurtigt at finde et arrangement, der kunne klare den indre uligevægt efter Tysklands genforening. Derfor blev traktaten meget kompromispræget og de »fælles« træk ved udenrigs- og sikkerhedspolitik skuffende svage, især stillet over for den globale og europæiske situations udfordringer: »tyve års EPS har endnu ikke lært dem at tale med en stemme«. Men også ØMU, parlament, subsidiaritetsprincip, beslutningsmetoder og den reelle accept af et Europa i to hastigheder hudflettes for uklarhed og modsætningsfyldthed (Wu og Dai, 1993).

I en analyse af Det indre Marked ser en forsker fra Peking lyst på udvidelsesprocessen og dens mange, overvejende positive, økonomiske følger. Men konflikterne med USA og Japan om råvarer, energi og markeder vil skærpes og brede sig til det udenrigspolitiske område. Vesteuropa vil blive nødt til at påtage sig et kompliceret arbejde med at forbedre sin stilling i udviklingslandene, og det vil presse andre regionale grupperinger i verdensøkonomien til at videreudvikles, så faren for stigende protektionisme forøges (Chen 1993).

Der er ligefrem forsøgt opstillet et »integrationsregnskab« med aktiver og passiver for udsigterne efter den franske afstemning (Qiu 1992: 11-19). Til aktiverne henregnes:

1. Europa tvinges til videre integration for at opretholde sin position i verden over for den tilbageværende supermagt og Japans, ja hele Østasiens, opsving.
2. Det stærke behov for stabilisering af situationen i Europa og østfor må dækkes ved, at EF først stabiliserer sig selv og så går videre med uddybning og udvidelse.
3. Det fælles ønske om at binde det stærke Tyskland, skærpet ved relativ fransk og engelsk svækkelse.
4. De mange kræfter både inden for og uden for EF, der med forskellige bevæggrunde håber på Europas opbygning.

5. En vis konvergens i økonomisk politik over det seneste årti.

Passiverne er:

1. Traktatens højt satte, radikale mål, der skaber unødigt frygt omkring suverænitetsafgivelse og gør ØMU umulig for de fleste.
2. Opinions-skift i nøglelande. I Tyskland en bevidsthed om, at EF er nødvendig på kort sigt, mens det på mellem- og langt sigt nu er mindre væsentligt for Tyskland, hvordan EF udvikler sig.
3. Fremkomsten af mere presserende, men ikke nødvendigvis vigtigere, problemer, som skubber integration tilside: arbejdsløshed, indvandrerspørgsmål, ultrahøjrepartier.
4. Usikkerhed om EF's fremtidige udvikling efter de store ændringer i den internationale situation. På kort sigt et ustabil kollektivt lederskab af verden, med USA, Japan og Tyskland som de stærke magter. På mellemlangt sigt udsigt til nye stormagtsalliancer. Amerikansk-russisk, tysk-russisk, amerikansk-tysk, de vil alle svække EFs position.

En indflydelsesrig observatør og policy-rådgiver, lederen af Vest-Europainstituttet, så Europa efter 1992 som et område præget af usikkerhed og vold, hvor optimisme var erstattet af pessimisme. Integrationen var dog stadig i gang, og den sås som et anker af stabilitet og udvikling for hele Europa. Nationalisme, ekstremisme og de tiltagende regionale konflikter og krige kunne håndteres, men ikke løses i de foreliggende sikkerhedsinstitutioner. Han fandt det afgørende, at man undgik en renationalisering af landenes forsvar, og var pessimistisk m.h.t. flygtningeproblemet og den tiltagende kløft mellem de østlige dele og Vest-europa (Zhang 1993: 25-30).

Kinas politik går fortsat, og endnu mere udpræget, ud på at vinde tid til økonomisk

udvikling og en forbedret videnskab og teknologi. Her er Europa, især Tyskland, vedblivende vigtigt som økonomisk partner. Det er i tiltagende grad et eksportmarked, hvad der i 1992 ytrede sig som et handelsbalanceunderskud på \$ 9,3 mia. (Financial Times, March 8, 1993). Diplomatsk og sikkerhedsmæssigt ligger Kinas behov andre steder. Med ophøret af en strategisk trekant ligger sikkerhedsproblemerne for Kina nu i regionale konflikter, grænsestridigheder og etniske konflikter. Der bruges mange diplomatiske kræfter på at skabe fredelige forhold til alle naboer i det regionale sikkerhedskompleks og på at øge indflydelsen i Syd-lande. Ingen af stederne kan Europa være til særlig nytte.

5. Afsluttende bemærkninger og perspektivering

En række tendenser kan bruges til at resumere ændringerne i Kinas Europabillede. Det har bevæget sig fra enkeltlande til EF, fra Europa som balanceklods til selvstændig aktør, fra bytte til mægler, fra omdrejningspunkt for supermagter til pol i et multipolært system. Kina selv nåede fra »verdenskrigens uundgåelighed« til fredelige løsninger på enhver konflikt, fra primært strategiske til primært økonomiske hensyn, fra enkle modeller til tænketanks-papirer, fra tres år med forenede fronter til et multipolært magtbalancesystem, fra 'lænen sig til een side' til en ækvidistant politik, fra spillet i den strategiske trekant til konkurrencen i den globaliserede internationale økonomi. Kinas størrelse, dets grad af underudvikling og dets stathunger sikrer, at strategisk uafhængighed og økonomisk selvstændighed fortsat bliver et nødvendigt grundlag for synet på Europa og verden.

Hvordan kan Europa-billedet tænkes at forandre sig fremover? En fornyet interesse i Europa som strategisk partner kunne følge af reformprocessens sammenbrud i SNG, især i

Rusland, men også i verdens fjerdestørste atom-magt Ukraine. Ruslands fremtidige politik er usikker, forholdet imellem enkeltstater i SNG er labilt, og udviklingen på den centralasiatiske akse er turbulent. Hvad enten flygtningestrømme eller ekspansionistiske juntaer bliver følgen, vil der være stof til samarbejde. Det vil der også kunne være omkring en eventuel succesrig islamisk fundamentalist-bevægelse, der vil kunne skabe frygt for såvel Xinjiang-provinsen som Tyrkiet. USAs tiltagende rolle som supermagt, med FN som adjutant, kunne blive et fælles problem. Kina har et billede af større europæisk pragmatisme stillet over for emotionel, og mere missionerende, amerikansk adfærd.

Blandt andet derfor udgør Europa som økonomisk partner ikke så stor fare for kinesisk identitet og udvikling. Det er tillige en grund til kinesisk forventning om større europæisk effektivitet, når det drejer sig om at arbejde med Nord-Syd konflikten.

Der er imidlertid faktorer, som trækker i en anden retning. Kina har mange udenrigspolitiske traditioner at trække på: magtbalancesystemer, sino-centrisme, åbenhed over for udlandet, Mao-tidens programmatisk verdensanalyser m.fl. Efter 1980 kan man være i tvivl, om den udenrigspolitiske adfærd fortsat er en del af et større program, eller om situationen minder om den økonomiske reformpolitik, hvor der ikke findes et blueprint, og hvor decentralisering betyder mange autonome initiativer.⁸ Det indvirker på spørgsmålet, om Kina opfatter sig selv overvejende som asiatisk eller global magt. Hvor der førhen ikke var tvivl om, at sikkerhed og økonomi krævede global aktivitet, kan udviklingen af et meget stærkt østasiatisk produktionssystem, præget af stigende intrahandel, nu pege i en anden retning. Som vist ovenfor opfattes også sikkerhed mere og mere som et regionalt problem. Med baggrund i Kinas egen kraftige dobbeltcifrede økonomi-

ske vækst i 1990'erne kan man derfor frygte, at landets Europa-billede vil begynde at ligne ultimo-70'ernes: et træt og uenigt Europa, med lav tilpasningsevne og konkurrencedygtighed, for lidt globalt udsyn og for megen protektionisme. Nu tilmed plaget af sociale, politiske og økonomiske kriser.

Ikke desto mindre udforsker Kina mere end nogensinde og mere decentralt og uhildet end før verden for at finde løsninger på samfundsproblemer. Europa står som en kilde til erfaring med samfundsindretning. Interessen spænder fra skandinavisk socialforsorg og drift af statslige virksomheder over tysk makroøkonomisk styring og franske og engelske embedsmandssystemer til korruptionsbekæmpelse og administrativ lovgivning. Socialdemokratiske velfærdssamfund studeres med særlig interesse som en mulighed, når den voksende middelklasse tvinger det autoritære regeringsparti til at omskabe sig eller gå. Men allerede nu stiller samme parti EF op som forbillede, da begge jo er i færd med at oprette en stor markedsøkonomi (Wang 1993). De nyttige lektioner menes at være: 1) Kina kan lære af Det indre Marked, så man kan nedbryde de hæmmende interprovinsielle barrierer og lokale myndigheders protektionisme, 2) Den usynlige hånd er god, men rationel og begrænset intervention er stadig nødvendig. 3) Et omfattende og klart retssystem spiller en vigtig rolle i integration af et marked, og 4) Man skal gennemføre omfattende og fundamentale forandringer i en stabil, balanceret, men vedholdende proces.

Europabilledet handler således ikke kun om strategisk balance og økonomisk usårlighed, men også om de lektioner, som ledere, intellektuelle, diplomater og stipendiater kan hente i en fjern region, med hvilken der ikke ses at være nogen interessekonflikter.

Referencer

- Bobrow, Davis B.: »The Continuing Challenge: Balancing Autonomy and Interdependence«, *Issues and Studies*, vol. 25, no. 4, April 1989.
- Chairman Mao's *Theory of the Differentiation of the Three Worlds*, Peking: Foreign Languages Press 1977.
- Chen, Chaogao: *The Development Trends, Influences and Meanings of the European Single Market*, China Institute of Contemporary International Relations, April 1993, mimeo.
- Ding, Hong og Lao Guan: »Resurgence of Western Europe«, Harish Kapur (ed.), *As China Sees the World. Perceptions of Chinese Scholars*, London: Pinter 1987.
- Guo, Ping: »Russian Bear, Your Eyes Are always Fixed on Europe« *Summary of World Broadcasts Far East*, no. 6531, September 24, 1980.
- Hirschman, Albert O: *National Power and the Structure of Foreign Trade*, Berkeley: University of California Press 1945.
- Kapur, Harish: *China and the EEC: The New Connection*, Dordrecht: Martinus Nijhoff 1986.
- Pollack, Jonathan: »China and the Global Strategic Balance«, in Harry Harding (ed.): *China's Foreign Relations in the 1980s*, New Haven: Yale University Press 1984.
- Qiu, Yuanlun: »Balance Sheet for European Construction«, *Foreign Affairs Journal*, no. 26, December 1992, pp. 11-19.
- Song, Gang: *The INF Treaty and Europe: A Response in China*, mimeo 1988.
- Wang, Haijun, State Commission for Restructuring Economic Systems: *Towards a Unified Market Economy – Useful Experience from EEC*, mimeo, Beijing 1993.
- Wu, Yikang og Dai Bingran: *An Asymmetrical Structure: Some Reflections on the European Union under the Maastricht Treaty*, Fudan Universitet 1993, mimeo.
- Zhang, Yunling: »European Integration, Security and Foreign Policy after the Cold War«, *Foreign Affairs Journal*, No. 27, March 1993, pp. 25-30.

Noter

1. Det hører med, at Frankrigspolitikken og hele argumentationen om en mellemliggende zone af i-lande og u-lande var en del af Mao Zedongs modarbejden af den daværende parti-interne linje, som gik ud på at få genskabt »den socialistiske lejr« på acceptable vilkår, dvs. efter forhandling med Sovjetunionen.
2. Det skete ved en reception i en europæisk ambassade i Peking: Albaniens.
3. Konflikten mellem hegemonister handlede ifølge Kina om kontrol og indflydelse, ikke modstanderens militære nederlag.
4. Kineserne så, at Sovjet sidst i 60'erne flyttede 25% af sine SS4 og SS5 raketter fra Europa til Det fjerne Østen. SS20'ere blev også først deployeret i det fjernøstlige militærdistrikt i 1976 og derefter i Europa. Mellem 1969 og 71 voksede antallet af divisioner på grænsen med Kina fra 30 til 44, uden reduktion i Europa.
5. Mere udførligt behandlet i Clemens Stubbe Østergaard: »Multipolarity and Modernization. Sources of China's Foreign Policy in the 1980s«, *Cooperation and Conflict*, vol. XVIII, no. 4, December 1983, pp. 245-267.
6. EF vedtog en række økonomiske sanktioner, hvoraf de fleste (bortset fra våbensalg og militære forbindelser) blev løftet sommeren 1990. Danmark markerer et yderpunkt i EF – og globalt – i skarpheden og langvarigheden af sin reaktion.
7. Disse tendenser og andre tendenser på system-niveau er analyseret i Clemens Stubbe Østergaard: *From the Strategic Game to the Game of Global Competition. China-EC Relations in the New International Environment*, Institut for Statskundskab 1993. Se yderligere Barry Buzan: »New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century«, *International Affairs*, vol. 67, no. 3, 1991.
8. Cf. også de sparsomme drøftelser af internationale spørgsmål i politiske rapporter, parti-resolutioner, m.m. Det er oftest »De fem Principper« for fredelig sameksistens, som bliver ført frem, de har været minimumsudgaven af udenrigspolitisk stillingtagen siden 1955 og tilsiger fred og ikke-indblanding.